

Ефектите од симулираните сценарија покажаа дека предложените реформи може значајно да го намалат дефицитот во Фондот за пензиско и инвалидско осигурување на Македонија (ПИОМ), и по 5 години тој би се движел од 1,5% до 3,1% од БДП, и од 0,7 до 3,3% од БДП до 20 години. Фискалните заштеди од реформите се движат од 10 до 193 милиони евра на годишна основа до 5 години, и до 403 милиони евра до 20 години. Ефектите од симулираните сценарија врз сиромаштијата и невработеноста се поволни, но интензитетот е различен.

БРИФ ЗА ПОЛИТИКИТЕ бр. 25

Овој бриф за политиките ѝ препорачува на Владата да изврши структурна реформа на пензискиот систем. Товарот од реформата да биде споделен помеѓу генерации, преку комбинирани мерки од пораст на стапката на придонеси и границата за пензионирање. Притоа, порастот да е скалест и постепен, а поместувањето на старосната граница да води сметка за вработените во трудово - интензивните сектори и лицата со стаж подолг од 35 години.

Проблем

Дефицитот во пензискиот систем во Македонија – разликата помеѓу изворните приходи и вкупните расходи на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување - има тренд на раст, и во 2016 година достигна 26,6 милијарди денари, или 43% од вкупните расходи на Фондот, или 4,5% од БДП, додека, трансферите од централниот буџет се зголемија за 1,8 пати за период од десет години. Ваквиот тренд на пензискиот дефицит се должи на неколку фактори. Прво, настанаа структурни промени во поставеноста на пензискиот систем: транзиција од едностволбен (Pay as You Go) во трестовен систем во 2006 година, и намалување на стапката на придонеси од 21,2% на 19% во 2009 и понатаму на 18% во 2010 година, што заедно придонесе за намалување на изворните приходи на Фондот. На страната на расходите, во периодот

2006-2016 година, пензиите беа зголемувани во повеќе наврати, во износи кои најчесто го надминуваа износот предвиден со законското усогласување, па дури и реалниот раст на економијата. Земајќи ја предвид моменталната поставеност на пензискиот систем во Македонија и притисокот што дефицитот во пензискиот систем го прави врз централниот буџет, одржливоста на пензискиот систем се наметна како горлива тема, а потребата од реформа е итна и нагласена.

Цел

Целта на ова истражување е да предложи дизајн на пензиска реформа и да ги испита фискалните ефекти и ефектите врз развојните индикатори: невработеност и сиромаштија, од потенцијална пензиска реформа во Македонија по 5, 10 и 20 години.

Методологија

За истражувањето е изграден динамички микросимулациски модел МК-ПЕНС, кој прави симулации на сценарија за реформи на пензискиот систем во Македонија. Моделот има динамичка форма и вклучува движење на индивидуите од примерокот во временски хоризонт како што тие стареат, ги зема предвид меѓусебните врски на лицата, бихевиористичките реакции и ефектите од промената на нивниот статус на пазарот на трудот врз развојните индикатори (сиромаштија и невработеност). На ваков начин, динамичкиот модел креира животен пат за секое лице, вклучувајќи веројатност за смртност, промена на економскиот статус, време на пензионирање, движење на заработката и слично. За идните проекции, како влезни информации се земени претпоставките за стекнување право на пензија, видот и висината на пензијата, висината на надоместоците и стапката на усогласување. Во симулациите се моделираат старосна, семејна и инвалидска пензија. Целта на симулациите е двојна: да се проценат идните движења на основните параметри доколку пензискиот систем не се реформира; и да се проценат фискалните ефекти, ефектите врз сиромаштијата и невработеноста од потенцијалните реформи во пензискиот систем. Во симулираните сценарија беа предложени три типа реформи: реформи чиј товар главно погодува една засегната страна (генерација), реформи во кои товарот е поделен но промените се воведуваат веднаш, и реформа чиј товар е поделен а имплементацијата постепена и скалеста во следните десет години. Притоа, во симулациите, реформите се однесуваат на промена на стапката на придонеси и границата на пензионирање кај различни

видови корисници, вклучително и корисниците со бенефициран стаж од воени занимања.

Симулирани се следните реформски сценарија:

1. Реформи кога товарот го носат индивидуални засегнати страни

- о Пораст на стапката на придонеси од 18% на 22%;
- о Границата за пензионирање на старосна пензија се поместува за 2 години (од 62 за жени и 64 години за мажи на 64 години за жени и 66 години за мажи);
- о Границата за пензионирање на семејна пензија се поместува за 3 години (од 50 години за вдовец/вдовица на 53 години);
- о Границата за пензионирање на корисници на пензија со бенефициран стаж се поместува за 3 години (од 50 години за жени и 55 години за мажи на 53 години за жени и 58 години за мажи);

Сепак, недостаток на овој тип реформа со индивидуални шокови е што товарот го носи една генерација, а шоките се посилен.

2. Реформи кога товарот е споделен помеѓу засегнатите страни, но промените настануваат веднаш

- о Пораст на стапката на придонеси за 2 процентни поени и на границата за пензионирање за 1 година за старосна пензија, 2 години за семејна, и 2 години за пензија по основ на бенефициран стаж;
- о Пораст на стапката на придонеси за 3 процентни поени и на границата за пензионирање за 2 години за старосна пензија, 2 години за семејна и 2 години за пензија по основ на бенефициран стаж;
- о Пораст на стапката на придонеси за 3 процентни поени и на границата за пензионирање за 2 година за старосна пензија

веднаш, и дополнителна 1 година по пет години, 2 години за семејна, и 2 години за пензија по основ на бенефициран стаж.

Комбинираната реформа води сметка за поделбата на товарот помеѓу генерации и шоките се послаби, но сите промени започнуваат веднаш.

3. Реформа кога товарот е споделен, а промените се постепени и скалести

- о Пораст на стапката на придонесите за 2 процентни поени веднаш и дополнителен 1 процентен поен по 10 години; пораст на старосната граница за пензионирање, границата за семејна пензија и бенефициран стаж за 1 година после пет години, и дополнителна 1 година после десет година.

Комбинираната постепена реформа ги има следните предности: товарот од реформата е споделен помеѓу генерации, промените се постепени и нудат можност за прилагодување на засегнатите страни.

Извор на податоците е Анкета за квалитет на живот во Македонија, 2017, која е спроведена на репрезентативен примерок на национално ниво од 1,200 домаќинства и опфаќа 4,071 поединец.

Резултати и препораки

Резултатите покажуваат дека ако порастот на пензиите во изминатиот период беше само во рамки на законското усогласување, изворниот дефицит денес ќе беше понизок за 35%, а неговото учество во БДП пониско за 1,2 процентни поени. Доколку не се спроведе пензиска реформа во следниот период, а растот на пензиите се задржи само на законското усогласување, изворниот дефицит по 5, 10 и 20 години ќе продолжи да расте во апсолутен износ, но со

позабавено темпо, додека неговото релативно учество во БДП благо но незначително ќе се намалува.

Ефектите од симулираните сценарија покажаа дека предложените реформи може значајно да го намалат дефицитот во Фондот за ПИОМ, и по 5 години тој би се движел од 1,5% до 3,1% од БДП, односно од 1,3% до 3% по 10 години и од 0,7% до 3,3% по 20 години. Порастот на придонесите на 22% го намалува дефицитот во Фондот за ПИОМ за 40% по 5 години и за 38% по 10 години. Зголемувањето на старосната граница за пензионирање за 2 години го намалува дефицитот за 18% по 5 години и 19% по 10 години и до 43% по 20 години. Комбинираните реформи со промени кои би настанале веднаш го намалуваат дефицитот за 0,7%-2,1% од БДП, што претставува намалување од 30% до 80% во споредба со состојбата ако нема реформа. Комбинираната скалеста и постепена реформа умерено го намалува дефицитот до 10 години, за 26%, но ефектите на долг рок од 20 години се посилни

и го преполовуваат изворниот дефицит.

Фискалните заштеди од реформата се движат од 10 до 193 милиони евра на годишна основа до 5 години, и до 403 милиони евра до 20 години, во најсилното сценарио. Комбинираната скалеста реформа ќе резултира со фискални заштеди од 89 милиони евра на годишна основа до пет години, 119 милиони евра до десет години и 248 милиони евра до дваесет години.

Ефектите од симулираните сценарија врз сиромаштијата и невработеноста се поволни, но интензитетот е различен. Во сценаријата во кои дел од лицата остануваат во работната сила поради подоцнежено пензионирање, и во комбинираната реформа со раст на придонесите за 3 п.п. и зголемување на границата за пензионирање за 2 години, невработеноста незначително се намалува. Ефектите врз сиромаштијата се максимизираат во комбинираните сценарија.

Препораки

Овој труд ги дава следните препораки до носителите на политики:

- Усогласувањето на пензиите во претстојниот период да не биде поголемо од законскиот максимум, 50% од порастот на животните трошоци и 50% од порастот на платите;
- Секој вид дополнителни мерки кои ќе влијаат врз намалување на ефективната граница на пензионирање (зголемување на поволностите и олеснување на условите за бенефициран стаж, старосна пензија и слични поволности), и мерки кои ќе предизвикаат дополнителни оптоварувања на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување, да се избегнуваат;
- Пензискиот систем треба да подлежи на структурна реформа, за да се постигне негова фискална консолидација во следните 5 до 10 години, изворниот дефицит да се преполови, а заштедите од централниот буџет би достигнале и до 403 милиони евра годишно до 20 години. Првите ефекти од

реформата би се почувствувале веднаш, а по пет години заштедите би се движеле околу 90 милиони евра годишно.

- Иако фискалните ефекти од посилните индивидуални реформи (главно пораст на придонесите или пораст на старосната граница на пензионирање) и комбинираните реформи се слични, сепак **комбинираните реформи даваат подобри резултати врз невработеноста и сиромаштијата, главно поради фактот што тие го распоредуваат товарот од пензиската реформа на засегнатите страни.**

- **Пензиската реформа треба да биде комбинирана со цел товарот да се подели помеѓу моменталните генерации, додека имплементацијата да биде постепенa и скалеста.** Реформата која води сметка за овие аспекти и е предлог реформа на пензискиот систем во овој труд вклучува: пораст на стапката на придонеси за два процентни поени веднаш (од 18% на 20%) и дополнителен 1 процентен поен

по десет години, зголемување на границата на пензионирање за една година после пет години и дополнителна една година после десет години (вклучително и семејната и пензијата од бенефициран стаж);

- **Растот на старосната граница да води сметка и да има посебни поволности или подоцнежното одење во пензија да биде доброволно за вработените во трудоинтензивните сектори и вработените со стаж на вработување поголем од 35 години;**

- Трошокот од порастот на придонеси потенцијално да се сподели помеѓу работодавачот и работникот;

- До моментот на раст на старосната граница за пензионирање, да се воведат стимулативни програми за доброволно подоцнежнo одење во пензија, преку воведување на дополнителна премија, повисока заменска стапка или еднократен надомест.

Finance Think е Институт за економски истражувања и политики.

Нашата Визија

Да поттикнеме економско размислување за подобра благосостојба утре.

Нашата Мисија

Да го подобриме влијанието на економските и социјалните трендови и политики врз граѓаните во Македонија и регионот на Западниот Балкан, преку економски истражувања, застапување базирано на докази и водено од податоци, и поттикнување критичка дебата за економските процеси.

Истражувањето на Finance Think им помага на носителите на политиките, застапниците на политиките, креаторите на мислење, економските новинари и јавноста да ги разберат прашањата кои влијаат врз обичните граѓани.

Ул. Фредерик Шопен 1/2, 1000

Скопје

+389 2 6156 168,

www.financethink.mk,

info@financethink.mk

Funded by
UK Government

Овој производ е подготвен во рамки на проектот "FISCAL+": Фискалната транспарентност и одговорност ги подобрува политиките во областите на квалитет на живот, образование и здравство" финансиран од Владата на Обединето Кралство, со поддршка на Британската амбасада Скопје. Мислењата и ставовите наведени во оваа содржина не ги одразуваат секогаш мислењата и ставовите на Британската Влада.

